

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПОЛІТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ”

(для спеціалістів, магістрів)

Київ 2005

Підготовлено доктором політичних наук, професором
В. П. Горбатенком

Затверджено на засіданні кафедри політології
(протокол № 6 від 20.02.03)

Перезатверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 1 від 08.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Горбатенко В. П. Навчальна програма дисципліни “Політична трансформація в сучасному світі” (для спеціалістів, магістрів). — К.: МАУП, 2005. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Політична трансформація в сучасному світі”, теми контрольних робіт, питання для самостійної роботи, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Політична трансформація в сучасному світі” орієнтована на підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі політології. Мета вивчення дисципліни — опанувати й систематизувати науково-теоретичні підходи до поняття “трансформація”, досвід забезпечення трансформаційних процесів, а також вивчити специфіку перехідного періоду в розвитку постсоціалістичних країн.

Широкий діапазон охоплення політичних знань і особливості навчального предмета дають змогу синтезувати значний масив світових і вітчизняних теоретичних і політико-практичних здобутків. Програмою передбачено вивчення характеристики радикальних структурних й соціокультурних змін і переходу до якісно нового стану суспільної організації на постсоціалістичному просторі. Соціально-політичні зміни розглядаються на широкому тлі еволюційних процесів, що відбуваються в межах західної цивілізації, та нелінійних процесів у незахідних країнах. Визначаються місце, роль і перспективи України в зазначених процесах.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН *вивчення дисципліни* **“ПОЛІТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ** **В СУЧАСНОМУ СВІТІ”**

№ п/п	Назва теми
1	Поняття і сутність трансформації в умовах сучасного політичного розвитку
2	Трансформація світової макроцивілізаційної системи
3	Політичні сили та інститути у перехідних суспільствах
4	Соціально-політичні зміни на пострадянському просторі
5	Україна в умовах транзитного розвитку
6	Соціально-політичні тенденції розвитку людства у XXI ст.

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ПОЛІТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ”

Тема 1. Поняття і сутність трансформації в умовах сучасного політичного розвитку

Характеристика понять “політична трансформація”, “трансформаційний період”, “трансформаційний процес”. Особливості і роль системної трансформації у соціально-політичному розвитку. Основи теорії трансформаційних процесів. Особливості впливу політичної трансформації на розвиток суспільства. Напрями регулювання трансформаційних процесів у сучасному світі. Ідеологічні підходи до розуміння політичної трансформації. Основні моделі перехідного розвитку у різних країнах світу.

Література [10; 12; 18; 19; 32; 36; 41; 45; 46; 48; 52; 55; 56]

Тема 2. Трансформація світової макроцивілізаційної системи

Особливості та переосмислення політичного і соціокультурного до-свіду ХХ ст. Західна цивілізація в контексті сучасного розвитку людства. Вестернізація та її наслідки. Характер трансформаційних процесів у межах незахідного світу. Геополітичні зміни в сучасному світі. Система сучасної планетарної та міжцивілізаційної взаємодії. Перспективи збереження й розвитку національних держав. Колізії демократичного розвитку. Контури нової духовності та пошуки людиною свого місця в сучасному світі.

Література [2; 10; 11; 18; 21; 28; 29; 37; 38; 45; 46; 48; 50; 55]

Тема 3. Політичні сили та інститути у перехідних суспільствах

Якісні характеристики політичних сил та інститутів перехідного періоду. Об’єктивні труднощі та суб’єктивний характер формування демократичної політичної системи. Трансформація політичної влади та особливості її поділу в умовах динамічного розвитку. Тенденції у становленні партійної системи. Політична еліта і політичні лідери в умовах трансформації. Особливості становлення і роль опозиційних сил у перехідних

умовах. Особливості переорієнтації бюрократії в суспільствах перехідного типу.

Література [1; 3; 4; 6; 8; 10; 12–14; 16; 20; 22; 23; 26; 31; 42; 43; 52; 58; 59]

Тема 4. Соціально-політичні зміни на пострадянському просторі

Причини і соціальні наслідки розпаду СРСР. Ілюзії, пастки і провали ліберальних реформ. Трансформація політичних структур у країнах СНД і Балтії. Особливості етнонаціонального розвитку пост-радянських країн. Культурно-історична ідентичність на пострадянському просторі. Ейфорія щодо форсованих реформ і кризовий синдром модернізації. Соціальні та ціннісні проблеми пострадянського розвитку.

Література [2; 3; 7; 8; 12–14; 17; 26; 27; 30–32; 34; 37; 40; 42; 45; 47; 52; 60]

Тема 5. Україна в умовах транзитного розвитку

Особливості перехідної державності в Україні. Ідеологія модернізації, особливості й потреби ідейно-політичного забезпечення реформування українського суспільства. Проблеми і методи реформування економіки України. Соціально-політична ситуація в сучасній Україні. Становище і проблеми соціальних груп населення України. Молодь в Україні та її роль у соціально-політичному розвитку.

Література [3–7; 10; 13; 19; 22–25; 32; 34–36; 40–42; 45; 49; 51; 53; 54; 56]

Тема 6. Соціально-політичні тенденції розвитку людства у XXI ст.

Глобальні геополітичні зміни в сучасному світі. Розвиток нових технологій та їх вплив на соціальну структуру і політичні механізми сучасного суспільства. Роль інформаційного чинника у розвитку політичних процесів. Перехід від епохи модерну до постмодерну та його особливості. Людина початку III тисячоліття та її місце в соціально-політичному розвитку. Труднощі й парадокси світового політичного розвитку.

Література [2; 9–12; 18; 20; 21; 25; 28; 29; 38; 39; 46; 47; 50]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Основні характеристики поняття “політична трансформація”.
2. Особливості політичного розвитку перехідного суспільства.
3. Роль інформаційного чинника у розвитку політичних процесів.
4. Основні підходи до розуміння трансформаційних процесів.
5. Особливості розвитку бюрократії в пострадянських суспільствах.
6. Тенденції у становленні партійної системи в Україні.
7. Кризові явища в умовах перехідного розвитку.
8. Проблеми національного відродження на пострадянському просторі.
9. Політична еліта і політичні лідери в умовах трансформації.
10. Характер сучасної модернізації українського суспільства.
11. Специфіка трансформаційних процесів у межах західної цивілізації.
12. Незахідні моделі суспільно-політичних перетворень: загальна характеристика.
13. Особливості соціокультурного розвитку сучасного світу.
14. Загальнолюдські цінності та їх вплив на світовий розвиток.
15. Трансформаційні характеристики державного управління.
16. Основні напрями подальшого розвитку людської цивілізації.
17. Проблеми і методи реформування українського суспільства.
18. Причини і соціальні наслідки розпаду СРСР.
19. Соціальні і ціннісні проблеми пострадянського розвитку.
20. Поняття і сучасні прояви вестернізації.
21. Характерні особливості сучасного процесу демократизації.
22. Напрями взаємодії політики і економіки в контексті трансформаційного розвитку.
23. Політична опозиція в суспільствах перехідного типу.
24. Бюрократія: конструктивна і деструктивна роль у розвитку суспільства.
25. Конструктивні та деструктивні чинники посттоталітарного розвитку.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Особа і політика в перехідний період.
2. Концепції перехідного періоду і політична трансформація в Україні.
3. Стратегія і тактика сучасного реформування суспільства.
4. Поняття і сутність політичних цінностей.
5. Характерні особливості постматеріальних цінностей.

6. Соціокультурні процеси в сучасному розвитку.
7. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси.
8. Політичне забезпечення сучасного екологічного розвитку.
9. Соціальні деформації в умовах трансформації політичної системи.
10. Тенденції у розвитку сучасного конституціоналізму.
11. Влада і опозиція: проблеми взаємодії і взаємовпливу.
12. Порівняльна політологія та її роль у вивченні трансформаційних процесів.
13. Процеси централізації й децентралізації в умовах державотворення.
14. Особливості сучасного етапу демократизації.
15. Легітимність політичної влади та її аспекти.
16. Сутність і основні принципи правової політики.
17. Структура, функції і типи політичних систем.
18. Поняття і витоки політичного плюралізму.
19. Основні напрями формування громадянського суспільства.
20. Політичні процеси та їх характеристика.
21. Проблеми ефективності політичних рішень.
22. Виникнення, розвиток і засоби подолання популізму.
23. Специфіка масової поведінки в політиці.
24. Політика пільг і привілеїв та її особливості.
25. Національна політика в сучасній Україні.
26. Політичні відносини й політична поведінка в умовах перехідного розвитку.
27. Процес глобалізації як вияв глобальної трансформації.
28. Роль засобів масової інформації в перехідному суспільстві.
29. Кризові явища в умовах соціальних змін.
30. Політика і суспільство в епоху постмодерну.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Характеристика понять “політична трансформація”, “трансформаційний період”, “трансформаційний процес”.
2. Особливості й роль системної трансформації у соціально-політичному розвитку.
3. Основи теорії трансформаційних процесів.
4. Особливості впливу політичної трансформації на розвиток суспільства.
5. Напрями регулювання трансформаційних процесів у сучасному світі.
6. Ідеологічні підходи до розуміння політичної трансформації.

7. Основні моделі перехідного розвитку у різних країнах світу.
8. Особливості та переосмислення політичного і соціокультурного досвіду ХХ ст.
9. Західна цивілізація в контексті сучасного розвитку людства.
10. Вестернізація та її наслідки.
11. Характер трансформаційних процесів у межах незахідного світу.
12. Геополітичні зміни в сучасному світі.
13. Система сучасної планетарної та міжцивілізаційної взаємодії.
14. Перспективи збереження й розвитку національних держав.
15. Колізії демократичного розвитку.
16. Контури нової духовності і пошуки людиною свого місця в сучасному світі.
17. Якісні характеристики політичних сил та інститутів перехідного періоду.
18. Об'єктивні труднощі та суб'єктивний характер формування демократичної політичної системи.
19. Трансформація політичної влади та особливості її поділу в умовах динамічного розвитку.
20. Тенденції у становленні партійної системи.
21. Політична еліта і політичні лідери в умовах трансформації.
22. Особливості становлення і роль опозиційних сил у перехідних умовах.
23. Особливості переорієнтації бюрократії в суспільствах перехідного типу.
24. Причини і соціальні наслідки розпаду СРСР.
25. Ілюзії, пастки і провали ліберальних реформ.
26. Трансформація політичних структур у країнах СНД і Балтії.
27. Особливості етнонаціонального розвитку пострадянських країн.
28. Культурно-історична ідентичність на пострадянському просторі.
29. Ейфорія щодо форсованих реформ і кризовий синдром модернізації.
30. Соціальні і ціннісні проблеми пострадянського розвитку.
31. Особливості перехідної державності в Україні.
32. Ідеологія модернізації, особливості і потреби ідейно-політичного забезпечення реформування українського суспільства.
33. Проблеми і методи реформування економіки України.
34. Соціально-політична ситуація в сучасній Україні.
35. Становище і проблеми соціальних груп населення України.
36. Молодь в Україні та її роль у соціально-політичному розвитку.
37. Глобальні геополітичні зміни в сучасному світі.

38. Розвиток нових технологій та їх вплив на соціальну структуру і політичні механізми сучасного суспільства.
39. Роль інформаційного чинника у розвитку політичних процесів.
40. Перехід від епохи модерну до постмодерну та його особливості.
41. Людина початку III тисячоліття та її місце в соціально-політичному розвитку.
42. Труднощі і парадокси світового політичного розвитку.
43. Особа і політика в перехідний період.
44. Концепції перехідного періоду і політична трансформація в Україні.
45. Стратегія і тактика сучасного реформування суспільства.
46. Поняття і сутність політичних цінностей.
47. Характерні особливості постматеріальних цінностей.
48. Соціокультурні процеси в сучасному розвитку.
49. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси.
50. Політичне забезпечення сучасного екологічного розвитку.
51. Соціальні деформації в умовах трансформації політичної системи.
52. Тенденції у розвитку сучасного конституціоналізму.
53. Влада і опозиція: проблеми взаємодії і взаємовпливу.
54. Порівняльна політологія та її роль у вивченні трансформаційних процесів.
55. Процеси централізації й децентралізації в умовах державотворення.
56. Особливості сучасного етапу демократизації.
57. Легітимність політичної влади та її аспекти.
58. Сутність і основні принципи правової політики.
59. Структура, функції і типи політичних систем.
60. Поняття і витоки політичного плюралізму.
61. Основні напрями формування громадянського суспільства.
62. Політичні процеси та їх характеристика.
63. Проблеми ефективності політичних рішень.
64. Виникнення, розвиток і засоби подолання популізму.
65. Специфіка масової поведінки в політиці.
66. Політика пільг і привілеїв та її особливості.
67. Національна політика в сучасній Україні.
68. Політичні відносини й політична поведінка в умовах перехідного розвитку.
69. Процес глобалізації як вияв глобальної трансформації.
70. Роль засобів масової інформації в перехідному суспільстві.
71. Кризові явища в умовах соціальних змін.
72. Політика і суспільство в епоху постмодерну.

73. Специфіка і деструктивна роль “уявного конституціоналізму”.
74. Напрями забезпечення політичної стабілізації у процесі державотворення.
75. Політична просвіта в умовах суспільної трансформації.
76. Політичні інститути в умовах суспільних перетворень.
77. Проблеми підвищення ефективності державного управління.
78. Бездіяльність влади та її соціально-політичні наслідки.
79. Консенсус і компроміси в політичній діяльності.
80. Громадська політика та її значення.
81. Громадянська освіта як чинник становлення громадянського суспільства.
82. Принципи рівності і справедливості в суспільному розвитку.
83. Формування демократичної виборчої системи в Україні.
84. Мультипартійність та її соціальні наслідки.
85. Адміністративно-командна система і постноменклатурний синдром.
86. Становлення системи соціального партнерства в Україні.
87. Розвиток місцевого самоврядування в Україні.
88. Політична відповідальність та її функції.
89. Групи інтересів і групи тиску в політиці.
90. Основні напрями гуманізації суспільно-політичного розвитку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Алексеева Т. А.* Личность и политика в переходный период: проблемы легитимности власти // *Вопр. философии.* — 1998. — № 7.
2. *Антонович И. И.* После современности: Очерк цивилизации модернизма и постмодернизма. — Минск: Беларус. навука, 1997.
3. *Бабкин В. Д., Селиванов В. Н.* Народ и власть: Опыт системного исследования воззрений М. Е. Салтыкова-Щедрина. — М.: Манускрипт, 1996.
4. *Барков В. Ю.* Украина сегодня: политические, социальные и национальные детерминанты развития. — К.: СтилоС, 1998.
5. *Бойко О. Д.* Україна 1991–1995 рр.: Тіні минулого чи контури майбутнього? (Нариси з новітньої історії). — К.: Магістр-S, 1996.
6. *Ворона В., Головаха Є.* Соціологія і політика у суспільстві, що трансформується // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг.* — 1998. — № 1–2.
7. *Гальчинський А.* Кінець тоталітарного соціалізму. Що далі? — К.: Українські пропілеї, 1996.

8. *Гельман В. Я.* “Transition” по-русски: концепции переходного периода и политическая трансформация в России (1989–1996) // Общественные науки и современность. — 1997. — № 4.
9. *Гончаров Д. В., Гонтарева И. Б.* Введение в политическую науку. — М.: Юрист, 1996.
10. *Горбатенко В. П.* Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть. — К.: Вид. центр “Академія”, 1999.
11. *Даймонд Л.* Прошла ли “третья волна” демократизации? // Полит. исслед. — 1999. — № 1.
12. *Данилов А. Н.* Переходное общество: Проблемы системной трансформации. — Минск: ООО “Харвест”, 1998.
13. *Демони миру та боги війни: Соціальні конфлікти посткомуністичної доби.* — К.: Політ. думка, 1997.
14. *Дискин И. Е.* Россия: трансформация и элиты. — М., 1995.
15. *Доган М., Пеласси Д.* Сравнительная политическая социология. — М.: Соц.-полит. журн., 1994.
16. *Долженков О. О.* Тоталитаризм в Україні: проблеми формування та трансформації. — Одеса: НДРВВ ОІВС, 2000.
17. *Елизаров В. П.* Элитистская теория демократии и современный российский политический процесс // Полит. исслед. — 1999. — № 1.
18. *Инглхарт Р.* Постмодерн: Меняющиеся ценности и изменяющиеся общества // Полит. исслед. — 1997. — № 4.
19. *Ишук В.* Україна: Проблема престижності та ідентичності (масова свідомість і культура як суб’єкти формування громадської та національної свідомості). — К.: Смолоскип, 2000.
20. *Катаев С. Л.* Модернизация общества и социокультурные процессы. — Запорожье, 1994.
21. *Костюк В. Н.* Изменяющиеся системы. — М., 1993.
22. *Кремень В. Г., Табачник Д. В., Ткаченко В. М.* Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду). — К.: ARC-UKRAINE, 1996.
23. *Кремень В., Ткаченко В.* Україна: Шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації.—К.: Вид. центр “ДрУк”, 1998.
24. *Кресіна І. О.* Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітологічний аналіз). — К.: Вища шк., 1998.
25. *Крисаченко В. С., Хилько М. І.* Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. — К.: Знання, 2001.
26. *Крыштановская О. В.* Трансформация старой номенклатуры в новую российскую элиту // Обществ. науки и современность. — 1995. — № 1.

27. *Кудрявцев В. Н.* Социальные деформации. — М., 1992.
28. *Лафонтен О.* Общество будущего. Политика реформ в изменившемся мире. — М.: Междунар. отношения, 1990.
29. *Машлыкин В. Г.* Европейское информационное пространство. — М.: Наука, 2001.
30. *Медушевский А. Н.* Демократия и авторитаризм: Российский конституционализм в сравнительной перспективе. — М.: Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 1997.
31. *Милецкий В. П.* Российская модернизация: Предпосылки и перспективы эволюции социального государства. — СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1997.
32. *Михальченко Н. И., Андрущенко В. П.* Беловежье. Л. Кравчук. Украина 1991–1995. — К.: Укр. центр духовной культуры, 1996.
33. *Михальченко М. І., Банг Х. Х.* Взаємодія політики і економіки в умовах прискореної трансформації суспільств як предмет соціально-філософського дослідження. — К.: Абрис, 1999.
34. *Михальченко М., Журавський В., Танчер В.* Соціально-політична трансформація України: реальність, міфологеми, проблеми вибору. — К., 1997.
35. *Михальченко М., Самчук З.* Україна доби межичасся: Близк та убозтво куртизанів. — Дрогобич: Відродження, 1998.
36. *Новітня Україна 1991–2001: (Роздуми видатних сучасників).* — К.: МАУП, 2001.
37. *Ослунд А.* Уроки первых четырех лет смены строя в Восточной Европе // Свободная мысль. — 1993. — № 17–18.
38. *Парсонс Т.* Система современных обществ. — М.: Аспект-пресс, 1997.
39. *Политическая наука: новые направления.* — М.: Вече, 1999.
40. *Політична опозиція: Теорія та історія, світовий досвід та українська практика: Матеріали наук.-практ. конф.* — К., 1996.
41. *Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку: Навч. посіб. для студ. вищ. закладів освіти / За ред. Ф. М. Рудича.* — К.: Парламент. вид-во, 2002.
42. *Політологія посткомунізму.* — К.: Політ. думка, 1995.
43. *Пригожин А. И.* Перестройка: переходные процессы и механизмы. — М., 1990.
44. *Пригожин И., Стенгерс И.* Порядок из хаоса (новый диалог человека с природой). — М., 1986.

45. *Рудич Ф. М.* Чи багато влади потрібно владі? Україна в контексті трансформації політичних структур у країнах СНД і Балтії, Центральної і Східної Європи: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. — К.: Довіра, 1998.
46. *Савельєва И. М.* Альтернативный мир (модели и идеалы). — М., 1990.
47. *Семененко И. С.* Трансформация критериев самоидентификации в социокультурном и политическом пространстве: Западная парадигма и российский контекст // Полит. исслед. — 2000. — № 3.
48. *Сорокин П.* Человек, цивилизация, общество. — М., 1992.
49. *Соціальна трансформація та становлення державності в сучасній Україні:* Матеріали респ. наук. конф. — Запоріжжя, 1997.
50. *Суспільство на порозі XXI століття:* філософське осмислення плінного світу: Навч. посіб. — К.: Укр. центр духовної культури, 1999.
51. *Тарасенко В.* Інволюційна трансформація в Україні // Віче. — 1998. — № 6.
52. *Трансформація* цивілізаційно-культурного простору бившого СССР (тенденції, прогнози). — М., 1994.
53. *Україна на зламі тисячоліть:* історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи. — К.: МАУП, 2000.
54. *Українське суспільство на порозі третього тисячоліття /* За ред. М. О. Шульги. — К., 1999.
55. *Хайек Ф. А.* Пагубная самонадеянность (ошибки социализма). — М., 1992.
56. *Цвєтков В. В., Горбатенко В. П.* Демократія — Управління — Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства. — К., 2001.
57. *Цыганков А. П.* Между либеральной демократией и сползанием в авторитаризм: предварительные итоги политического развития России, 1991–1996 гг. // Соц.-полит. журн. — 1997. — № 1.
58. *Чиркин В. Е.* Переходное постсоциалистическое государство: содержание и форма // Государство и право. — 1997. — № 1.
59. *Шамрай В. В.* Преобразование общества: пределы возможного. — К.: Наук. думка, 1994.
60. *Шевцова Л.* Посткоммунистическая Россия: логика развития и перспективы. — М., 1995.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Політична трансформація в сучасному світі”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Політична трансформація в сучасному світі”	4
Теми контрольних робіт.....	6
Питання для самостійної роботи	6
Питання для самоконтролю	7
Список рекомендованої літератури.....	10

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
А. Я. Невзгляд
Т. Г. Замура

Зам. № ВКЦ-1379

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП